

บทบาทห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีต่อการสอน

หน้าที่ของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย หมายถึง สถาบันที่มีการสอน การวิจัยและการส่งเสริมเผยแพร่ของวิชาการชั้นสูงหลายสาขาด้วยกัน ซึ่งถ้าสิ่งมีหลายสาขาก็ยังเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น¹

ลักษณะของมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบนั้น ควรจะมีการสอนและการวิจัยในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การศึกษา วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ สำหรับ 3 สาขาวิชาหลังอาจจะมีเพียงสาขาใดสาขาหนึ่งก็ได้²

มหาวิทยาลัยมีหน้าที่สำคัญ ดังนี้คือ

1. วิชาหาความรู้ใหม่เพื่อส่งเสริมวิชาการ ตลอดจนเผยแพร่ผลงานวิจัย และงานวิชาการต่าง ๆ ดังนั้นการพิมพ์หนังสือวิชาการสาขาต่าง ๆ และการพิมพ์วารสารวิชาการจึงเป็นงานประจำของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะมหาวิทยาลัยต้องช่วยให้สังคมได้รับประโยชน์ทางด้านวิชาการ ในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม

---

¹ กำแหง พลงนุร, "หลักการและความมุ่งหมายของการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย," ใน รายงานสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507), หน้า 11.

² Edward W. Weidner, The World Role of Universities (New York: McGraw-Hill, 1962), p. 20.

2. ให้ความรู้ทั่วไป และความรู้เฉพาะแก่สมาชิกของสังคมโดยการสอน การให้ความรู้ดังกล่าวเป็นการปฏิบัติงานสองทาง คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยให้ความรู้ ขึ้นมูลฐานแก่สมาชิกของสังคมที่เข้ามาใช้บริการ ในขณะที่เดียวกันสมาชิก เหล่านั้นก็ค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติมจนได้รับความรู้ใหม่ ๆ มอบให้แก่มหาวิทยาลัยด้วยพร้อม ๆ กับการสอน การปฏิบัติงานเช่นนี้ นอกจากเป็นการสอนแล้ว ยังเป็นการรักษาความรู้และวัฒนธรรม ของสังคมไว้ให้แก่สมาชิกรุ่นต่าง ๆ ของสังคมอีกด้วย กระบวนการสอนของมหาวิทยาลัย จึงจัด เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม เพราะว่ามีมหาวิทยาลัยพยายามสอนให้สมาชิกของสังคมที่ เข้ามาใช้บริการรู้จักปรับตัวให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

3. เตรียมพลเมืองผู้มีการศึกษาสูงให้แก่สังคม ในการปฏิบัติหน้าที่หลักข้อนี้ มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องจัดประสบการณ์ทุกชนิดทั้งในหลักสูตรและร่วมหลักสูตรให้แก่ สมาชิกของสังคมที่มาใช้บริการอย่างพอเพียง เพื่อให้ได้รับประสบการณ์โดยตรงและได้รับการ อบรมจน เป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง

4. ให้บริการแก่สังคม การให้บริการในเรื่องวิชาการและบริการอย่างอื่น มหาวิทยาลัยจัดให้ตามกำลังความสามารถและชอบ เขตงานที่มีมหาวิทยาลัยมีบุคลากรทำอยู่ เป็นประจำ ไม่ได้หมายถึงการให้บริการอื่นไม่เกี่ยวข้องกับการงานของมหาวิทยาลัย

5. ทำนุบำรุงรักษารัตนธรรมและขนบประเพณีอันดีงามของชาติ เช่น การส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและตระหนักในสถาบันอันเป็นที่เคารพของคนในชาติตลอดจน ระบอบการปกครองของประเทศ¹

ส่วนหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้ กล่าวไว้ เช่น ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต (และคนอื่น ๆ) กล่าวว่าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย คือ

¹ ภิญโญ สาร, หลักการศึกษ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภา, 2521), หน้า 319-320.

1. ผลิตกำลังคน หน้าที่ทางด้านผลิตกำลังคนนี้มีปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยทุกแห่งในประเทศไทย นับว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่ง
2. พัฒนาคมน หน้าที่ของมหาวิทยาลัย คือ พัฒนาศติปัญญา ความรู้ ความคิด ความกระตือรือร้นความรับผิดชอบ ความมีจริยธรรม ตลอดจนการรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
3. พัฒนาคความรู้ พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะกล่าวถึงหน้าที่ทางด้านการศึกษาไว้เสมอ เนื่องจากการพัฒนาความรู้เป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของสถาบันการศึกษาชั้นสูง
4. บริการสังคม หน้าที่ทางด้านบริการสังคม เป็นหน้าที่ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ปรากฏในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในปี พ.ศ. 2517 เป็นครั้งแรก
5. รักษาบรรทัดทางวัฒนธรรม หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการรักษาบรรทัดทางวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2486 และต่อมาก็มีปรากฏในพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยทุกแห่งยกเว้นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยบางแห่งได้ระบุถึงหน้าที่ทางการศึกษาเฉพาะสาขาวิชาด้วย เช่น สถาบันเทคโนโลยีทางการเกษตร มีหน้าที่สำคัญทางการศึกษาและวิจัยด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ฯ มีหน้าที่จัดการศึกษาและวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์จัดการศึกษาทางด้านการบริหารและการพัฒนา เป็นต้น¹

ดร. พัทยา สายหู ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยว่า มหาวิทยาลัย คือ แหล่งใหญ่ของความรู้ ซึ่งมีหน้าที่สะสม สร้างเสริมและถ่ายทอดความรู้

¹Sippanondha Ketudat et al., A Research Report on Higher Education System: a Case Study of Thailand (Bangkok: Office of the National Education Commission, 1977), pp. 53-58.

มหาวิทยาลัยมี การสะสมความรู้ของมหาวิทยาลัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการไปรับเอาความรู้จากแหล่งต่างประเทศมารวบรวมไว้เพื่อถ่ายทอดต่อไป ท้องสมุทของมหาวิทยาลัยอาจรวบรวมความรู้เกี่ยวกับเรื่องภายในประเทศด้วย แต่เนื่องจากความรู้ภายในประเทศที่บันทึกและตีพิมพ์เป็นรูปเล่มอาจมีไม่มากเท่าของต่างประเทศ จึงอาจไม่มีผู้ใช้ประโยชน์มากนัก หน้าที่สร้างเสริมความรู้ของมหาวิทยาลัยที่แล้วมาจนถึงปัจจุบันวิธีหนึ่งปฏิบัติกันคือ การส่งอาจารย์ไปศึกษาเพิ่มเติมความรู้ในต่างประเทศ อีกวิธีหนึ่งที่เพิ่งเริ่มให้ความสนใจมากขึ้นกว่าเดิม คือ การค้นคว้าวิจัยเรื่องของประเทศ แต่โดยทั่วไปการสร้างเสริมเพิ่มเติมความรู้เรื่องในประเทศยังไม่เกิดผลกว้างขวางนักและยังไม่ได้นำผลมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้อย่างจริงจัง ส่วนหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความรู้ของมหาวิทยาลัยนั้น มักจะหมายถึงการเปิดสอนนักศึกษาตามหลักสูตรสามัญปกติ การพัฒนางานด้านถ่ายทอดความรู้มักหมายถึงการเปิดสอนวิชาใหม่เพิ่มเติม การเพิ่มแผนกวิชาปริญญา และระดับการศึกษา เพื่อรับนักศึกษาเพิ่มขึ้น การถ่ายทอดความรู้ในวงที่กว้างขวางแก่ประชาชนภายนอกที่ไม่ใช่ในนักศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสามัญปกติยังไม่ถือเป็นการกิจที่มหาวิทยาลัยจะต้องทำอย่างมีแบบแผนแน่นอน¹

จากหน้าที่ของมหาวิทยาลัยดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดปณิธานของมหาวิทยาลัยขึ้น และเท่าที่มีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ ปณิธานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งมีความว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสถาปนาขึ้นด้วยพระปรีชาญาณของพระมหาธีรราชเจ้า และแรงศรัทธาของประชาชนชาวไทยถวายเป็นราชานุสรณ์แห่งพระปิยมหาราชผู้ทรงปรารถนาให้ปวงชนมีโอกาสดำเนินเรียนเสมอกัน เพื่อยังประโยชน์แก่ชาติไทยไม่มีเวลาเสื่อมสูญ

¹ พัทธา สายหู, "ภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการเรียนการสอน," เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ภารกิจของมหาวิทยาลัยที่สังคมไทยมุ่งหวัง โครงการพัฒนา มหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ จัด ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 14-17 ธันวาคม 2517 (คัดสำเนา)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่เป็นหลัก คือ การบุกเบิกแสวงหา ทะนุบำรุง และถ่ายทอดความรู้กับการสร้างเสริมคุณธรรมให้บัณฑิตของมหาวิทยาลัย เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติและปัญญา

ความรู้ที่นับว่าสำคัญยิ่ง คือ ความรู้เพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม อันได้แก่ ความรอบรู้ และความเชี่ยวชาญในสรรพวิทยาการที่อำนวยความสะดวกแก่การดำเนินชีวิต

ส่วนคุณธรรมที่ผู้เรียนผู้รู้พึงมี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถือว่าเป็นหน้าที่จะต้องปลูกฝัง คือ ความรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ คึกริเริ่มสร้างสรรค์ รอบคอบ ไตร่ตรอง เหตุผล รับผิดชอบ เห็นการณ์ไกล มีศีลธรรม และเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม¹

การสอนในมหาวิทยาลัย

หน้าที่หลักที่ถือว่าเป็นหัวใจของมหาวิทยาลัย คือ การผลิตบัณฑิต หรือ การสอน ซึ่งหมายถึงการถ่ายทอดความรู้ และงานประจำที่สำคัญของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย คือ งานสอน² ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความชำนาญ และทัศนคติหรือความรู้สึกรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ และในการส่งเสริมให้เกิดความรู้ขึ้น คณาจารย์ควรจะมุ่งให้นักศึกษาบรรลุถึงความรู้³ 3 ระดับ คือ รู้จักจำความรู้ที่ติดจากความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ความรู้โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ด้วย³

ดังนั้นในการสอน คณาจารย์มหาวิทยาลัยควรยึดหลัก 4 ประการ คือ

1. สอนเนื้อหาความรู้ของวิชานั้น ๆ และคำศัพท์เฉพาะของวิชานั้น ๆ เพื่อประโยชน์ในการที่นิสิตนักศึกษาจะได้มีความเข้าใจ เพื่อไปค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเองได้

¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, แผนกประชาสัมพันธ์, พระเกี้ยว 2521: คำแนะนำการศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2521 (กรุงเทพมหานคร แผนกประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า (1)

² พัทธา สายหู, "ภารกิจของมหาวิทยาลัยด้านการเรียนการสอน," หน้า 2.

³ ทบวงมหาวิทยาลัย, การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนตามโครงการฝึกอบรมผู้ฝึกอบรม (กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 43.

2. สอนให้นักศึกษารู้จักสรุปให้เกิดความคิดรวบยอดและจับหลักการได้
3. แนะนำชี้ช่องให้นักศึกษามองเห็นลู่ทางที่จะไปค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่สอนได้ โดยบอกวิธีค้นคว้าให้ และแนะนำสิ่งที่ควรค้นคว้าให้ด้วย ดังนั้นคณาจารย์ควรบอกแหล่งที่มาของความรู้ที่คณาจารย์ค้นคว้าเอามาสอนโดยการอ้างอิงทุกครั้ง
4. การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่กำลังสอนให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาเพื่อให้ความรักต่อวิชานั้น ๆ และเกิดความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มขึ้น¹

การสอนจะได้ผลดีขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ทัศนคติและคุณสมบัติของคณาจารย์ผู้สอน วิธีสอน และการสนองตอบของผู้เรียน²

คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย ตามประวัติและความ เป็นมา ภาระประการแรกของคณาจารย์มหาวิทยาลัย คือ งานสอน แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 งานวิจัยได้เพิ่มความสำคัญขึ้นตามลำดับและกลายเป็นภาระที่สำคัญของมหาวิทยาลัย ในขณะที่เดียวกันคณาจารย์ยังมีหน้าที่ให้บริการแก่มหาวิทยาลัย และชุมชนที่มหาวิทยาลัยนั้นตั้งอยู่ด้วย กล่าวโดยสรุปแล้วภาระหน้าที่ของคณาจารย์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยงาน 3 ด้าน คือ งานสอน งานวิจัย และงานบริการ³ ดังได้ระบุไว้ในหลักเกณฑ์การจำแนกตำแหน่งข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ของทบวงมหาวิทยาลัยว่า อาจารย์ คือ ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียน การสอน การศึกษาอบรม การวิจัยค้นคว้า ในสาขาวิชาการ

¹ วิทยุ สาร, สัมมนาการศึกษา, หน้า 321-322.

² George Setterfield, "Elements of Creativity in Teaching," in Teaching in the Universities: No One Way, ed. Edward F. Sheffield (Montreal: McGill-Queen's University Press, 1974), p. 44.

³ สังค อุทรานันท์, "หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย," ศึกษาศาสตร์ 6 (เมษายน-มิถุนายน 2520): 43-44.

และวิชาชีพชั้นสูงให้คำแนะนำปรึกษาแก่นิสิต นักศึกษา ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
ทำนุบำรุง ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย¹

จากการวิจัยเรื่อง "บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศ" ของ
ดร. รพี สุวรรณะชญ์ ปรากฏว่า อาจารย์ ผู้บริหาร และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างมี
ความเห็นตรงกันว่า คณาจารย์มหาวิทยาลัยควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ เป็นนักวิชาการ
มีศีลธรรม มีความสามารถในการสอน มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสนใจในการสอน มีความสนใจ
และความสามารถในการวิจัย มีประสบการณ์ในงานที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญในสาขาวิชา
ที่ได้ฝึกฝนมาโดยเฉพาะ และรวมตลอดไปถึงวิชาที่เกี่ยวข้องด้วย²

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สอนที่ดีอีกมากมาย เช่น
จะต้องมีความมั่นใจในตนเอง มีความแน่นอน เป็นผู้หน้าที่คล่องแคล่ว ชยัน กระตือรือร้น
ในการสอน มีความเชื่อมั่นในตัวผู้เรียน มีความเข้าใจผู้อื่น มีอารมณ์ขัน สอนโดยชี้แจงวัตถุประสงค์
เนื้อหาตลอดจนวิธีการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจ สนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและ
ความรู้ของตน³ อธิบายเก่ง มีความสนใจในวิชาที่สอน มีความสามารถในการติดต่อสื่อ
ความหมายกับผู้อื่น มีใจเมตตากรุณา และมีความรู้สึกที่สนใจด้วย⁴

วิธีสอนในมหาวิทยาลัย หลักการสอนในระดับมหาวิทยาลัยนั้น ควรจะเริ่มต้น
ด้วยแนวความคิดที่ว่า ไม่มีวิธีสอนวิธีใดที่ดีที่สุด และเหมาะสมกับทุกวิชา และไม่มีวิธีสอน

¹ "การจำแนกตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย," อุดมศึกษา 1
(ตุลาคม 2519): 2.

² รพี สุวรรณะชญ์, "บทบาทของอาจารย์มหาวิทยาลัยในประเทศไทย,"
คุรุปริทัศน์ 3 (มีนาคม 2521): 17-18.

³ J.E. Grush and Frank Costin, "The Student as Consumer of
the Teaching Process," American Educational Research Journal 12
(Winter 1975): 64.

⁴ Setterfield, "Elements of Creativity in Teaching," p. 43.

วิธีใดดีกว่าวิธีสอนอื่น ๆ ในทุกแง่ อาจารย์ผู้สอนจึงต้องใช้วิจารณญาณเลือกใช้วิธีสอนโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของวิชาที่สอน ผู้เรียน และสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ¹ อาจารย์ผู้สอนไม่ใช่เพียงแต่สอนให้นักศึกษาท่องจำ หรือ คั่นคว้าหาความรู้เท่านั้น แต่จะต้องร่วมงานกับนักศึกษาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ คู่มือช่วยสอน ตลอดจนวัสดุประกอบการศึกษาต่าง ๆ ด้วย²

การสอนระดับมหาวิทยาลัยนั้น ถ้าพิจารณาเนื้อหาเป็นจุดสำคัญแล้ว การสอนแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. การสอนโดยวิธีเสนอเนื้อหาแก่ผู้เรียน เป็นการนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหา ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีจุดหมายปลายทางให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ต่อไป การสอนวิธีนี้ ได้แก่ การบรรยาย การสาธิต การสนทนา พูจฉา-วิสัชนา (วิธีถาม-ตอบ) การอ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ตลอดจนการได้พบปะสัมผัสกับผู้รู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ

2. การสอนโดยให้ผู้เรียนเริ่มหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองก่อน ผู้สอนต้องหาวิธีให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต และศึกษาเนื้อหาด้วยตนเองก่อน แล้วฝึกให้สามารถหาความรู้ด้วยตนเอง แก้ไขปัญหาด้วยตนเองโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา การสอนวิธีนี้ ได้แก่ การสังเกต การปฏิบัติงาน ฝึกงาน หรือทดลองปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ การค้นคว้ารวมกรรมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง การเขียน การสัมมนา และกรณีตัวอย่าง เป็นต้น³

¹ไพฑูริย์ สันลารัตน์, "การสอนแบบบรรยาย," ใน คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน, ไพฑูริย์ สันลารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: หน่วยพัฒนาคณาจารย์ด้านการเรียนการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 78-79.

²Samuel Easkin, Higher Education: Some Newer Developments (New York: McGraw-Hill, 1965), p. 198.

³แมนมาส ชาลิต, "วิธีสอน," เอกสารประกอบการบรรยายวิชา บ.ร.628 วิธีสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518 (อัครสำเนา)

วิธีสอนที่คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยใช้กันมาก คือ วิธีบรรยายซึ่งใช้ได้ผลดี เมื่อผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาวิชา แนวคิดเบื้องต้น คำนิยาม หรือข้อมูลที่จำเป็นจะต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม ข้อดีของวิธีบรรยาย คือ ให้ความรู้ได้รวดเร็ว ประหยัด ให้ความรู้แก่นักศึกษาได้เป็นจำนวนมากในเวลาเดียวกัน และใช้ได้กับการสอนเกือบทุกวิชา เพนเตอร์ (Painter) กล่าวว่า วิธีบรรยายอาจเป็นวิธีที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนคุ้นเคยที่สุด และใช้ในการสอนวิชาต่าง ๆ ถึงร้อยละ 80¹ ส่วนวิธีสอนแบบอื่น ๆ ที่นิยมใช้ ได้แก่ การสอนแบบอภิปราย ผู้เรียนมีบทบาทอย่างมาก เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้ออกความเห็น ประเมินความเห็น และนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประโยชน์² การสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory Teaching) เป็นวิธีสอนเพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในบทเรียนของผู้เรียน และฝึกการสังเกตตลอดจนฝึกฝนโดยการได้สัมผัสกับของจริงเป็นการให้ประสบการณ์โดยตรงแก่ผู้เรียน³ การสอนแบบโครงการ (Project Method) หรือการสอนโดยให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนคนเดียว หรือเป็นกลุ่มแก้ปัญหาที่กำหนดให้⁴ เป็นการฝึกให้เป็นคนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานและรู้จักรับผิดชอบในการทำงาน การสอนแบบกลุ่มย่อยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา และยังมีผลพลอยได้ คือ ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงาน

¹A.F. Painter, "Methods of Instruction," Drexel Library Quarterly 10 (July 1974): 37-38.

²ทบวงมหาวิทยาลัย, เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนตามโครงการฝึกอบรมผู้ฝึกอบรม (กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 97.

³Wilbert J. McKeachie, Teaching Tips: a Guide Book for the Beginning College Teacher (Lexington, Mass.: D.C. Heath, 1969), pp. 82-83.

⁴Ibid, p. 85-86.

ร่วมกัน และกระบวนการกลุ่ม (Group Process)¹ การสอนเฉพาะกรณี (Case Study) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหา ตัดสินใจ สามารถวางกฎเกณฑ์ และหาข้อสรุปให้แก่ปัญหาต่าง ๆ ที่สมมุติว่าได้เกิดขึ้นในสถานการณ์หนึ่ง ๆ² นอกจากนี้ยังมีการสอนอีกวิธีหนึ่งที่คล้ายคลึงกับการสอนเฉพาะกรณี คือ การสอนโดยวิธีแสดงละคร (Role Playing) ผู้สอนจะกำหนดบทบาทและสถานการณ์ที่ผู้เรียนรู้จักและคุ้นเคยพอที่จะเข้าใจและแสดงบทบาทตลอดจนแก้ปัญหาในท้องเรื่องได้³ วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพฤติกรรมที่มีผลจากการอยู่ร่วมกันในกลุ่ม⁴

ฟิลิป เอช ฟีนิกซ์ (Philip H. Phenix) ศาสตราจารย์สาขาวิชาปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยโคโลัมเบีย กล่าวว่า ในการสอน เขาจะพยายามทำให้เรื่องของเขาน่าสนใจโดยการเปรียบเทียบเรื่องที่กำลังสอนกับสิ่งอื่นที่มีความสัมพันธ์กัน และมุ่งให้ผู้เรียนคิดตามและ เกิดจินตนาการ ส่วนการทดสอบ เขาจะวัดผลการสอนด้วยการให้นักศึกษาทำภาคินิพนธ์โดยค้นคว้าจากหนังสือประกอบการเขียน และจะให้คะแนนสูงสำหรับผู้ที่นำสิ่งที่เขาสอนผนวกกับความคิดเห็นของตน เขายังเน้นให้นักศึกษารู้จักคำนิยาม

¹ เดลิม วราริทย และ สมคิด แก้วสนธิ, "การสอนแบบกลุ่มย่อย," ใน คู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน, หน้า 106.

² Joy Nandhivajrin, "The Effectiveness of Teaching Performance of the Library School Faculty in Thailand as Perceived by Students and the Faculty Themselves" (Ph.D. Thesis, School of Library Science, University of Southern California, 1977), pp. 64-65.

³ McKeachie, Teaching Tips..., pp. 65-86.

⁴ Joy Nandhivajrin, "The Effectiveness of Teaching Performance...", p. 67.

การแสดงความคิดเห็นตลอดจนการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน¹ ส่วนฮุสตัน สมิธ (Huston Smith) ศาสตราจารย์สาขาวิชาปรัชญา สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology) กล่าวว่าในระยะ 20 ปีแรกที่เขาสอนนั้น ส่วนใหญ่เขาสอนด้วยวิธีบรรยาย แต่ปัจจุบันเขาพยายามสอนด้วยการให้นักศึกษา ได้ค้นคว้าด้วยตนเองจากหนังสือ เนื่องจากมีหนังสือปกอ่อนทางวิชาการผลิตขึ้นมากมาย นักศึกษาสามารถอ่านและเข้าใจรวดเร็วกว่าฟังการบรรยาย อีกประการหนึ่ง เขาคิดว่าหนังสือจะเก็บอยู่ได้ตลอดไปซึ่งทำให้นักศึกษาสามารถหาอ่านทบทวนได้ทุกเมื่อที่ต้องการ²

ในปัจจุบันนวัตกรรมทางการศึกษาเปิดโอกาสให้คณาจารย์ผู้สอน เลือกริธีสอนได้หลายวิธี แต่ละวิธีก็มุ่งส่งเสริมวัตถุประสงค์ในการสอนที่แตกต่างออกไป ดังนั้นคณาจารย์ควรได้รับการส่งเสริมจากทางมหาวิทยาลัยให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการเลือกใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีและผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรคำนึงความพร้อมของทรัพยากรและบริการต่าง ๆ เพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ด้วย ขณะนี้แม้ว่าห้องสมุดยังคงความสำคัญอย่างยิ่ง ก็ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่ช่วยในการสอนเพิ่มขึ้น และมีอิทธิพลต่อลักษณะและคุณภาพของการสอนในมหาวิทยาลัยซึ่งผู้บริหารควรจะให้การสนับสนุนอย่างยิ่ง เช่น หน่วยพัฒนาคณาจารย์และประเมินผล หน่วยโสตทัศนศึกษาหรือหน่วยบริการการศึกษา หน่วยโทรทัศน์เพื่อการสอน เป็นต้น³

¹Philip H. Phenix, "Teaching as Celebration," in Excellence in University Teaching, ed. Thomas L. Luxton, and Keith W. Prichard (Columbia, S. C.: University of South Carolina Press, 1975), pp. 22-29.

²Huston Smith, "Two Kinds of Teaching," in Excellence in University Teaching, p. 208.

³James W. Brown and James W. Thornton, Jr., College Teaching: a Systematic Approach, 2d ed. (New York: McGraw-Hill, 1971), pp. 126-129.

บทบาทห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ดังได้กล่าวแล้วว่าหน้าที่สำคัญของมหาวิทยาลัยคือ การวิจัย การให้บริการชุมชน และการรักษามรดกทางวัฒนธรรม ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงมีหน้าที่จะต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับหน้าที่ของมหาวิทยาลัย โดยจัดหาหนังสือและวัสดุการศึกษา เพื่อไว้สำหรับให้นักศึกษาและคณาจารย์ได้ใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าและวิจัย เพื่อให้หน้าที่ของมหาวิทยาลัยสัมฤทธิ์ผล¹

ปัจจุบันนี้ห้องสมุดเป็นสถาบันที่ให้บริการทางวิชาการอย่างแท้จริง ดังที่ เกลฟเฟนด์ (Gelfand) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ University Libraries for Development Countries ว่า "บทบาทพื้นฐานของห้องสมุด คือ การศึกษาห้องสมุดไม่ได้เป็นแต่เพียงแหล่งเก็บหนังสือ ซึ่งมีห้องอ่านหนังสือด้วยเท่านั้น แต่เป็นเครื่องมือที่มีพลังของการศึกษา"²

กล่าวได้ว่าห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษาในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยใหม่ที่จะสร้างขึ้น สิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำคือการจัดหาหนังสือที่เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาในมหาวิทยาลัยนั้น การเตรียมการนี้จะต้องกระทำก่อนการก่อสร้างอาคารมหาวิทยาลัยเสียอีก เช่น ในปี ค.ศ. 1960 ก่อนที่จะมีการจัดองค์กรในมหาวิทยาลัยเซาท์ฟลอริดา (University of South Florida) ได้มีการเลือกบรรณารักษ์เพื่อจัดเตรียมการตั้งห้องสมุด และ ในปี ค.ศ. 1966 ได้มีการเลือกบรรณารักษ์สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัยเวสต์ฟลอริดา (University of West Florida) ตั้งแต่โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยยังเป็นเพียงโครงการในแผ่นกระดาษ และบรรณารักษ์ได้จัดหาหนังสือได้ 1 แสนเล่ม ก่อนที่มหาวิทยาลัยจะเปิดทำการเป็นเวลาถึง 1 ปี³ ดังนั้นประเทศที่เจริญ

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, บรรณารักษศาสตร์มูลฐาน (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย-วัฒนาพานิช, 2521), หน้า 64.

² James Thompson, An Introduction to University Library Administration, 2d ed. (London: Clive Bingley, 1974), pp.10-11.

³ Kevin Guinagh, "The Professor's Reliance on the library," in The Academic Library : Essays in Honor of Guy R. Lyle, ed. Evan Ira Faber and Ruth Walling (Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1974), p.133.

แล้วจะสามารถประเมินคุณค่าของการสอนในมหาวิทยาลัยได้จากหนังสือและอุปกรณ์การอ่านที่มีอยู่ในห้องสมุดของสถาบันการศึกษานั้น เพราะในการสอนแต่ละวิชาไม่ว่าในคณะใด จะต้องอาศัยหนังสือเป็นรากฐานการศึกษาและการค้นคว้าวิจัยทั้งสิ้น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงเป็นแหล่งค้นคว้าวิชาความรู้ทุกแขนงวิชาที่มีการสอนในมหาวิทยาลัย¹

หน้าที่ของห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีหน้าที่เลือก จัดหา จัดเตรียมและดูแลรักษาทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งได้แก่ หนังสือ วารสาร จุลสาร แผนที่ ไมโครฟิล์ม ภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียงและโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นวัสดุประกอบการสอนในมหาวิทยาลัย จัดบริการช่วยผู้อ่านในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดดังกล่าว สนับสนุนการอ่านของนักศึกษาทั้งเพื่อประกอบการศึกษาและเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การให้บริการต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นการสนับสนุนหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ในสังคมชุมชนนั้น ² นอกจากนี้ห้องสมุดจะต้องทำการรักษาซ่อมแซมและป้องกันทรัพยากรห้องสมุดเพื่อให้งดทนถาวร มีการทำเครื่องหมาย देंให้ทราบนามผู้บริจาคหรือชื่อทุนที่ได้รับลงในทรัพยากรห้องสมุดนั้น ๆ มีการจัดสถานที่ที่เหมาะสมแก่การใช้เพื่อการศึกษาและมีบรรยากาศทางวิชาการ ตลอดจนมีความสัมพันธ์กับห้องสมุดและสถาบันอื่น เพื่อที่จะให้บริการยืมระหว่างห้องสมุดแก่คณาจารย์และนักศึกษาได้³

ส่วนคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา สภาการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ข้อ เสนอแนะในการปรับปรุงห้องสมุดของสถาบันการศึกษาชั้นสูงใน เรื่อง วัตถุประสงค์และหน้าที่

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพวันวงศ์, "การปรับปรุงบริการห้องสมุดของมหาวิทยาลัย," ใน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 35.

² Guy R. Lyle, The Administration of the College Library, 4th ed. (New York: H.W. Wilson, 1974), p.9.

³ Rutherford D. Rogers and David C. Weber, University Library Administration (New York: H.W. Wilson, 1971), pp.2-3.

ของสภามหาวิทยาลัยและวิทยาลัยไว้ดังนี้ คือ

1. เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ นโยบายและหลักสูตรของมหาวิทยาลัยห้องสมุดควรเป็นแหล่งสะสม เอกสารและอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร ต้นฉบับตัวเขียน โสตทัศนวัสดุ ฯลฯ อย่างพอเพียง เพื่อให้ประกอบหลักสูตร
2. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีหนังสือ เล่มสำคัญ ๆ หนังสือซึ่งแสดงถึงอารยธรรมอันเป็นมรดกตกทอดมา หนังสือที่มีคุณค่าทางไม่ล้ำสมัย หนังสือที่สนองความใคร่รู้ใคร่เห็น และหนังสืออ่านเพื่อความบันเทิง
3. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยควรรวบรวมสิ่งพิมพ์ที่สถาบันของตนจัดทำขึ้น ตลอดจนสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง
4. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีสัทธิพิเศษที่จะได้รับสิ่งพิมพ์ของหน่วยราชการทุกแห่ง
5. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรจัดหมู่หนังสือและอุปกรณ์การศึกษาต่าง ๆ ตามระบบสากลเพื่อสะดวกในการใช้
6. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีสถานที่อย่างพอเพียงกับการเก็บรักษาหนังสือและอุปกรณ์การศึกษา และการให้บริการ
7. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยและหน่วยราชการต่าง ๆ
8. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฝ่ายบริหารในด้านงบประมาณและในด้าน การเจ้าหน้าที่ และกับฝ่ายการสอนในด้านการจัดหาหนังสือ และอุปกรณ์สำหรับประกอบการศึกษา และกับฝ่ายนิสิตนักศึกษาในต่างส่ง เสริมให้เกิดนิสัยรักการอ่านหนังสือ
9. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย ควรมีความร่วมมือกันในด้านงาน เทคนิคและการให้บริการ¹

¹ คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา สภากาการศึกษาแห่งชาติ, "ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงห้องสมุดของสถาบันการศึกษาชั้นสูง", ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย (นครหลวง, กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 7-8.

ทรัพยากรห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ทรัพยากรห้องสมุดประกอบด้วย หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร กฤตภาค แผนที่
ลูกโลก ตลอดจนโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์

ห้องสมุดจะจัดบริการด้านทรัพยากรห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพย่อมจะต้องมีมาตรฐานเพื่อ
ใช้เป็นหลักในการกำหนดประเภทและปริมาณทรัพยากรดังกล่าว

มาตรฐานห้องสมุด คือ การกำหนดความต้องการเบื้องต้นของห้องสมุดแต่ละประเภท เพื่อ
ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานหรือปรับปรุงงานตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นไว้ มาตรฐานห้องสมุด จึง
เป็นเสมือนหลักชัยที่ห้องสมุดจะมุ่งไปสู่ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของห้องสมุดนั้น ๆ ¹

มาตรฐานห้องสมุดของไทยซึ่งสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้จัดทำขึ้นนั้น ได้กำหนด
เกี่ยวกับทรัพยากรห้องสมุดไว้ดังนี้ คือ

1. ห้องสมุดจะต้องเก็บรวบรวม หนังสือ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ และโสตทัศนวัสดุให้เพียงพอ
เพื่อประกอบการศึกษา การวิจัย การฝึกอบรมและการบริการแก่สังคม
2. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะต้องรวบรวมหนังสือ เล่มสำคัญในแต่ละสาขาวิชาที่ต้องบริการ แก่
หน่วยงาน เจ้าสังกัด หนังสือซึ่งแสดงอารยธรรมอัน เป็นมรดกตกทอดหนังสือที่มีคุณค่าถาวร หนังสือที่
สนองความใคร่รู้ใคร่เห็น และหนังสืออ่านเพื่อความจรรโลงใจ
3. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะต้องรวบรวมสิ่งพิมพ์ของมหาวิทยาลัย เจ้าสังกัดรวมทั้งสิ่งพิมพ์
เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยนั้น
4. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยควรมีสิทธิพิเศษที่จะได้รับสิ่งพิมพ์ของหน่วยราชการตามความ
เหมาะสม
5. ปริมาณของหนังสือ สิ่งพิมพ์ และโสตทัศนวัสดุในห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่จะต้องเก็บ
รวบรวม เพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ ใ้ถืออัตราส่วนดังต่อไปนี้ คือ

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย (พระนคร: แผนกวิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 1.

50 เล่ม ต่อนิสิต นักศึกษา ปริญญาตรี 1 คน

75 เล่ม ต่อนิสิต นักศึกษา ปริญญาโท 1 คน

100 เล่ม ต่ออาจารย์ 1 คน

ทั้งนี้จะต้องไม่ต่ำกว่า 70,000 เล่ม ถ้าต่ำกว่านี้ให้ถือ 70,000 เล่ม เป็นเกณฑ์
ในด้านการจัดทรัพยากรห้องสมุดนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรฐาน ดังนี้คือ

1. ห้องสมุดจะต้องจัด เก็บหนังสือ สิ่งพิมพ์อื่นๆ และโสตทัศนวัสดุ เพื่อให้ค้นหาได้โดยสะดวกและรวดเร็ว -
2. ให้มีสภบัตรของหนังสือ สิ่งพิมพ์อื่นๆ และโสตทัศนวัสดุของห้องสมุด
3. บัตรรายการอาจจัดทำโดยห้องสมุดแห่งเดียว หรือโดยห้องสมุดหลายแห่งร่วมกัน
4. ให้มีการเก็บบันทึกรายการอื่นๆ เช่น ทะเบียนวารสาร บัตรแจ้งหมู่หนังสือ (Shelflists) และบัตรหลักฐาน (Authority files)¹

ส่วนมาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างประเทศนั้น สมาคมห้องสมุดวิทยาลัยและห้องสมุดสำหรับการค้นคว้า (Association of College and Research Libraries) ได้กำหนดฉบับล่าสุดในปีพ.ศ.2518 เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรห้องสมุดได้กำหนดไว้ดังนี้คือ

1. จำนวนทรัพยากรห้องสมุด ควรประกอบด้วย ข่าวสารที่ถูกบันทึกไว้ สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งโสตทัศนวัสดุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ความจรรโลงใจและความบันเทิง
2. ห้องสมุดควรจัดหาทรัพยากรดังกล่าวที่ผู้ใช้ต้องการ ให้ได้จำนวนมากและรวดเร็ว
3. จำนวนทรัพยากรที่ห้องสมุดควรจัดหาไว้บริการผู้ใช้ คือ

3.1 จำนวนหนังสือพื้นฐาน	85,000	เล่ม
3.2 จำนวนหนังสือสำหรับอาจารย์แต่ละคน	100	เล่ม
3.3 จำนวนหนังสือสำหรับนักศึกษาแต่ละคน	15	เล่ม
3.4 จำนวนหนังสือสำหรับแขนงวิชา เอกหรือโหลระดับปริญญาตรี แต่ละแขนงวิชา	350	เล่ม

¹ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, "มาตรฐานห้องสมุดมหาวิทยาลัย 2519," (กรุงเทพมหานคร : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2519), หน้า 1-2. (อัดสำเนา)

3.5 จำนวนหนังสือสำหรับระดับปริญญาโทแต่ละสาขาวิชา ถ้า	
ถ้าแขนงวิชานั้นไม่มีการ เปิดสอนในระดับที่สูงกว่า	6,000 เล่ม
3.6 จำนวนหนังสือสำหรับระดับปริญญาโทแต่ละแขนงวิชา	
ถ้าแขนงวิชานั้นมีการ เปิดสอนในระดับที่สูงกว่า	3,000 เล่ม
3.7 จำนวนหนังสือสำหรับผู้ทำปริญญาผู้ เชี่ยวชาญวิชาเฉพาะ	6,000 เล่ม
3.8 จำนวนหนังสือสำหรับระดับปริญญา เอกแต่ละแขนงวิชา	25,000 เล่ม

ในด้านการจัดดำเนินงาน เกี่ยวกับทรัพยากรห้องสมุดนั้น มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดไว้

ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรห้องสมุดจะต้องมีการจัดตามระบบงานห้องสมุด ตามแบบแผนที่ใช้ในประเทศ และมีการจัดเก็บที่จะ เรียกใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีสหบัตรของวัสดุแต่ละรายการทุกประเภท โดยทำบัตรผู้แต่งบัตรชื่อ เรื่องและบัตรเรื่อง
3. บัตรรายการนี้ห้องสมุดอาจทำโดยลำพังหรือทำร่วมกับห้องสมุดแห่งอื่น ๆ
4. บัตรรายการควรจะเป็นรูปแบบที่ผู้ใช้สามารถใช้ได้พร้อมกันหลาย ๆ คนในเวลาที่ต้องการ
5. นอกจากบัตรรายการ ห้องสมุดควรมีบัตรเพิ่มอื่นๆ เช่น บัตรวารสาร บัตรแจ้งหมู่หนังสือ บัตรหลักฐานและครรชนี เป็นต้น
6. ทรัพยากรห้องสมุดควรจัดเรียงไว้บนชั้นตาม เนื้อหาวิชา ยกเว้นวัสดุบางประเภท อาจต้องจัดแยกไว้ต่างหากเพื่อความสะดวก
7. ผู้ใช้ห้องสมุดควรได้ เข้าถึงทรัพยากรห้องสมุดบนชั้นเก็บทรัพยากรนั้น ¹

บทบาทของห้องสมุดที่มีต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัย

ในต่างประเทศตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาห้องสมุดมหาวิทยาลัยเริ่มมีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มมีการใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้เพราะหลักสูตรการสอนและ

¹"Standards for College Libraries," College and Research Libraries 36 (October 1975) : 278-290.

วิธีการสอนในมหาวิทยาลัย เริ่ม เน้นความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในห้องสมุด สังคราม โลกครั้งที่ 1 มีอิทธิพลต่อหลักสูตรการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะนักศึกษาไม่สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ความคิดใหม่ ๆ และการค้นพบใหม่ ๆ โดยอาศัยตำราเพียงเล่มเดียว จึงต้องค้นคว้าเพิ่มเติมจากห้องสมุด ห้องสมุด จึงนับว่าเป็นหัวใจของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย

สำหรับในประเทศไทยนั้น ในอดีตการศึกษาทุกระดับเป็นการศึกษาโดยใช้วิธีบรรยาย และ ผู้เรียนก็ใช้วิธีท่องจำไปสอบ ไม่จำเป็นต้องไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มักยึดถือคำบรรยายของผู้สอนเท่า ที่ได้บรรยายไว้ แต่ในปัจจุบันนี้มีผู้ได้ไปศึกษายังต่างประเทศมากขึ้น และได้นำเอาระบบการศึกษา ของต่างประเทศมาใช้ ระบบการศึกษาของไทยจึงได้เปลี่ยนจากระบบเดิม หันไปเน้นหนักในทาง ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนจะบรรยายในห้องเรียนบ้างแล้วมอบหมายให้ ผู้เรียนไปอ่านหนังสือหรือบทความเพิ่มเติม และยังสามารถส่งเสริมให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นโดยสอน ในชั้นด้วยวิธีสัมมนาอีกด้วย เพราะฉะนั้นการบรรยายในชั้นจึงเป็นเพียงส่วนประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้น แนวโน้มใหม่ของการศึกษามุ่งที่จะ เสริมสร้างบุคลิกภาพโดยจัดให้นักศึกษาเป็นตัวของตัวเอง และรู้วิธี ที่จะค้นคว้าหาความรู้โดยการศึกษาจากหนังสือ วารสาร และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษา ด้วยวิธีนี้นักศึกษาจะสามารถวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ระบบการสอนเช่นนี้ ยังช่วยให้นักศึกษามีทัศนคติกว้างขวางและเกิดความคิดริเริ่มต่าง ๆ ขึ้น เมื่อแนวโน้มการศึกษาของไทย เป็น เช่นนี้ ย่อมเห็นได้ชัดว่าทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาแบบใหม่นี้ได้แก่ ห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งจัดหาเก็บรวบรวมหนังสือ เอกสาร วารสาร และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้เพื่อ ประโยชน์ในการบริการแก่นักศึกษาและบริการให้เหมาะสมแก่ความต้องการของอาจารย์ที่สอนในแต่ละ ชั้นตามหลักสูตรของสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ห้องสมุดยังมีส่วนช่วยปลูกฝังนิสัยของผู้ใช้ห้องสมุด ให้รู้จักอ่านหนังสือและศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ดังนั้นห้องสมุดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถาบัน การศึกษาทุกประเภท โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาชั้นสูงระดับมหาวิทยาลัย¹

¹ นวนิตย์ อินทรามะ, "ห้องสมุดกับสถาบันการศึกษาชั้นสูง," วารสารสภาการศึกษา แห่งชาติ 3 (กุมภาพันธ์ 2512): 18-19.

เมื่อห้องสมุดมีความสำคัญต่อการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เช่นนี้แล้ว ห้องสมุดจึงควรมีบทบาท ดังต่อไปนี้

1. ห้องสมุดจะต้องช่วยมหาวิทยาลัย โดยทำหน้าที่เป็นแหล่งความรู้ด้วยการเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการค้นหาคำความรู้
  2. ห้องสมุดจะต้องช่วยมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมการขยายวงความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อการสอนและการค้นคว้าอย่างพร้อมมูล
  3. ห้องสมุดจะต้องจัดบริการไว้อย่างเพียงพอสำหรับนักศึกษาและอาจารย์โดยมีศูนย์กลางที่เหมาะสม มีทรัพยากรและบุคลากรที่ได้รับการฝึกฝนอบรมแล้ว เป็นอย่างดี¹
- นอกจากนี้ พอล บัค (Paul Buck) ยังได้ให้ทัศนะในเรื่องบทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อการศึกษาไว้ดังนี้

1. ห้องสมุดเป็นหัวใจของการศึกษา ความก้าวหน้าของการศึกษาขึ้นอยู่กับทรัพยากรและประสิทธิภาพของห้องสมุด ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีห้องสมุดซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาตั้งแต่อดีต คือ ตั้งแต่สมัยที่ผู้สอนได้อ่านหนังสือให้นักศึกษาฟัง จนกระทั่งปัจจุบันซึ่งให้นักศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเองจากห้องสมุด
2. แม้ว่าวิธีการสอนจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ห้องสมุดยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนตลอดมา การลงทุนทางด้านห้องสมุดจึงนับ เป็นการลงทุนที่มั่นคงและคุ้มค่า
3. การศึกษาจะไม่มีคุณภาพ ถ้าปราศจากห้องสมุดที่มีคุณภาพ
4. คณะจะไม่มีคุณภาพ ถ้าปราศจากห้องสมุดที่มีคุณภาพ
5. ห้องสมุดมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสวงหาประโยชน์ในด้านทรัพยากรทางสติปัญญา
6. ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการคงไว้ซึ่งความคิดอิสระ การจำกัดความนึกคิดจะไม่ประสบผลทราบเท่าที่ยังมีการจัดหาหนังสืออย่างอิสระและกว้างขวาง²

¹Louis Round Wilson, Education and Libraries (Hamden, Conn. : Shoe String Press, 1966), p.242.

²Paul Buck, Libraries and Universities; Addresses and Reports (Cambridge, Mass. : Belknap Press of Harvard University Press, 1964), pp.9-11.

อย่างไรก็ตาม บทบาทของห้องสมุดจะสัมฤทธิ์ผลได้ย่อมจะต้องมีความร่วมมือกันอย่าง
ใกล้ชิดระหว่างคณาจารย์ ห้องสมุดตลอดจนบรรณารักษ์ห้องสมุด

ความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์และห้องสมุด

ความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์และห้องสมุดมีผลอย่างยิ่งต่อหน้าที่การให้บริการของ
ห้องสมุด ถ้าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีไม่เพียงพอ วัตถุประสงค์ในด้านการให้บริการการศึกษาของ
ห้องสมุดย่อมไม่บรรลุผล คณาจารย์ผู้สอนจะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการศึกษา
ประกอบการสอนได้เต็มที่ กล่าวได้ว่าคุณภาพและปริมาณของบริการต่าง ๆ ไม่ได้รับการรับรู้จาก
ผู้ใช้ห้องสมุด¹

ศาสตราจารย์เออร์เนสต์ โรว์ (Ernest Row) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการร่วมมือกัน
ระหว่างคณาจารย์และห้องสมุดว่า บรรณารักษ์ควรให้ความร่วมมือแก่คณาจารย์ในการจัดหาวัสดุ
ประกอบการเรียนการสอน ส่วนคณาจารย์ก็ควรให้คำแนะนำแก่บรรณารักษ์เกี่ยวกับวัสดุที่จะใช้
ประกอบการสอนในวิชาของตน และห้องสมุดของแต่ละสาขาวิชาควรมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขา
วิชานั้น 1 คน ประจำอยู่ที่ห้องสมุดด้วย²

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยพยายามส่งเสริมให้คณาจารย์มีความสัมพันธ์กับห้องสมุดด้วยการจัด
บริการต่าง ๆ ให้คณาจารย์เป็นพิเศษ เช่น บริการจ่าย-รับ อาจารย์มักจะได้รับสิทธิพิเศษในการ
ยืมหนังสือได้มากกว่าและนานกว่าผู้ใช้ห้องสมุดประเภทอื่น ๆ จัดบริการหนังสือจองให้แก่คณาจารย์
โดยแจ้งให้ทราบถึงความจำเป็นในการจัดให้มีบริการหนังสือจองอย่างเป็นทางการ และควรขอ
ร้องให้คณาจารย์ปรับปรุงรายชื่อหนังสือจองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ตลอดจนขอความร่วมมือจากคณาจารย์
ผู้สอนให้แจ้งรายชื่อหนังสือที่กำหนดให้นักศึกษาอ่านเพื่อห้องสมุดจะได้เพิ่มจำนวน เล่มและกำหนดระยะเวลา
ยืมให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ซึ่งจะ เป็นประโยชน์แก่

¹Jerold Nelson, "Faculty Awareness and Attitudes toward Academic Library Reference Services: a Measure of Communication," College and Research Libraries 34 (September 1973): 268-269.

²Patricia M. Callaghan, "Academics and Librarians," Australian Academic and Research Libraries 7 (September 1976) : 171-173.

คณาจารย์อย่างยิ่งในการจัดเตรียมบรรณานุกรม สำหรับการสอนและการวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดเตรียมบรรณานุกรมที่มีบรรณนิทัศน์ประกอบในสาขาวิชาที่มีการเปิดสอน นอกจากนี้บรรณารักษ์บริการตอบคำถาม. ยังจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่คณาจารย์ในด้านอื่น ๆ เช่นการจัดเตรียมสุนทรพจน์ และรายงานการประชุม หรือการค้นคว้าเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งทั้งในและนอกสาขาวิชาที่สอน¹

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยบางแห่งได้กำหนดงานด้านการติดต่อสัมพันธ์กับคณาจารย์เป็นงานที่มีแบบแผน เรียกว่า Liaison work งานนี้กำหนดให้บรรณารักษ์และบุคลากรของห้องสมุดพบกับคณาจารย์ เพื่ออภิปรายกันถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อวัตถุประสงค์ของการสอนของคณาจารย์และวัตถุประสงค์ของนักศึกษา การอภิปรายนี้จะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้กว้าง ๆ หรือเฉพาะเจาะจงก็ได้ เช่น เพื่อแนะนำบริการใหม่ของห้องสมุดงานดังกล่าวเป็นได้ทั้งงานเต็มเวลาและครึ่งเวลา และมีแบบแผนต่างจากการติดต่อกับคณาจารย์เป็นครั้งคราวซึ่งบรรณารักษ์มักจะพบอยู่เสมอ²

หน้าที่และบทบาทของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

เพื่อให้ห้องสมุดมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง บรรณารักษ์จะต้องให้ความร่วมมือแก่คณาจารย์และนักศึกษาอย่างดียิ่ง และจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ หน้าที่และบทบาทของบรรณารักษ์พอจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ช่วยนักศึกษาในการใช้ห้องสมุดโดยจัดหาเครื่องมือทางการค้นคว้า ให้บริการทางบรรณานุกรมและจัดสถานที่พิเศษสำหรับนักศึกษาระดับสูงและผู้ที่ทำวิจัย
2. ทราบหลักสูตรและความสนใจส่วนตัวของอาจารย์แต่ละท่านตลอดจนการกำหนด

¹Lyle, The Administration of the College Library, pp. 100-101.

²Laurence Miller, "Liaison Work in the Academic Library," RQ 16 (Spring 1977):213.

งานของอาจารย์แก่นักศึกษา¹

3. ควรได้เข้าประชุมร่วมกับคณาจารย์ซึ่งประชุมในเรื่องการให้งานแก่นักศึกษารายการเขียนบทความ ตลอดจนปัญหาในการสอนอื่น ๆ บรรณารักษ์จะได้เข้าใจปัญหาของคณาจารย์และนักศึกษาดียิ่งขึ้น²

4. จัดหาทรัพยากรห้องสมุดที่ทันสมัยและตรงกับความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุด

5. ขอความร่วมมือจากคณาจารย์ในการช่วยเลือกหนังสือเข้าห้องสมุด และแนะนำหนังสือใหม่แก่คณาจารย์เพื่อจะได้แนะนำนักศึกษามาใช้

6. ควรเตรียมบรรณานุกรมเฉพาะวิชาให้แก่คณาจารย์

7. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการอ่านขึ้นในมหาวิทยาลัย เช่น การเล่าเรื่องหนังสือ จัดปาฐกถา จัดนิทรรศการ ฯลฯ

8. ควรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการทางวิชาการและกรรมการบริหารของสถาบันการศึกษา³

นอกจากนี้ กาย อาร์. ลิล (Guy R. Lyle) ยังได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบรรณารักษ์ซึ่งต่างจากบทบาทที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ บรรณารักษ์ควรได้ร่วมในการประชุมของแผนกวิชาและคณะ เพื่อจะได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และปรับปรุงทรัพยากรห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักสูตรการสอน บรรณารักษ์จะต้องเห็นใจคณาจารย์ในทุกโอกาสถึงทรัพยากรและบริการประเภทต่าง ๆ ของห้องสมุดซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสอนและการวิจัยของคณาจารย์ อีกประการหนึ่งบรรณารักษ์ควรวางนโยบายและระเบียบห้องสมุดที่ยืดหยุ่นได้เพื่อสนองความต้องการพิเศษของอาจารย์บางท่าน เช่น สามารถจัดหาทรัพยากรห้องสมุดบางชนิดที่ห้องสมุดยังไม่มีสนองความต้องการของอาจารย์ได้ในทันที⁴

¹ นวนิตย์ อินทรามะ, "ปัญหาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย," วารสารห้องสมุด 17 กรกฎาคม-สิงหาคม 2516) : 322-323.

² Callaghan, "Academics and Librarians," p.173.

³ "การประชุมกลุ่มห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในหัวข้อบทบาทของห้องสมุดกับการปฏิรูปการศึกษา," วารสารห้องสมุด 20 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2519) : 55.

⁴ Lyle, The Administration of the College Library, pp.109-110.

นอกจากหน้าที่ให้บริการแก่คณาจารย์และนักศึกษาแล้ว ในปัจจุบันบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยยังมีหน้าที่สำคัญเพิ่มขึ้นสองประการคือ การสอนและการวิจัยบรรณารักษ์ควรได้สอนวิธีใช้ห้องสมุด และทำการวัดผลตลอดจนถึงสมมุติฐาน เกี่ยวกับปฏิกิริยาของผู้ใช้ที่มีต่อทรัพยากรห้องสมุดด้วย ดังนั้นบรรณารักษ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนวุฒิความรู้ด้วยการศึกษาต่อและควรศึกษาริชาที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน เช่น วิชาวิธีการวิจัย เทคนิคทางสถิติ วิธีการสอน เป็นต้น¹

จากหน้าที่และบทบาทของบรรณารักษ์ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าบรรณารักษ์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษ และคณาจารย์และบรรณารักษ์มี การติดต่อให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างจริงจัง ย่อมทำให้การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยได้ผลเต็มที่สมดังคำกล่าวที่ว่า ในการสอนวิชาใดก็ตาม การสอนโดยใช้ห้องสมุดเป็นวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด²

การใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ในต่างประเทศ

ดังได้กล่าวแล้วว่า การที่คณาจารย์ เข้าใช้ห้องสมุด เพื่อประกอบการสอนนั้น บรรณารักษ์มีบทบาทสำคัญในการจัด เตรียมทรัพยากรห้องสมุดให้ตรงกับความต้องการของคณาจารย์และ เชิญชวนคณาจารย์ไปใช้ห้องสมุด ตลอดจนถึงให้ความร่วมมือกับคณาจารย์ในด้านการเรียนการสอน คณาจารย์และบรรณารักษ์จะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดการใช้ห้องสมุด เพื่อประกอบการสอนในสถาบันการศึกษาจึงบรรลุเต็มที่ อนึ่ง เพื่อให้การศึกษาเรื่องการใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของคณาจารย์ เพื่อประกอบการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ควรได้ศึกษาถึงลักษณะการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในต่างประเทศและผู้เขียนวิทยานิพนธ์ใคร่จะขอยกตัวอย่างการใช้ห้องสมุดของสถาบันการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้คือ

¹Beverly J. Toy, "The Role of Academic Librarian : a Symposium," Journal of Academic Librarianship 4 (July 1978) : 128-130.

²William Rainey Harper, The Trend in Higher Education (Chicago : University of Chicago Press, 1965), p. 120.

วิทยาลัยสตีเฟนส์ (Stephens College)

วิทยาลัยแห่งนี้มีหลักสูตรการสอนด้านการศึกษาทั่วไป คณาจารย์และบรรณารักษ์ในวิทยาลัยได้ร่วมมือกันทำให้ห้องสมุดเป็นหัวใจของการเรียนการสอน ทำให้ห้องสมุดได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นและนักศึกษามีความกระตือรือร้นในการใช้ห้องสมุดมากขึ้น โดยคณาจารย์พานักศึกษาเข้าค้นคว้าในห้องสมุด เช่น วิชาวรรณกรรมโลก ก็พานักศึกษาเข้าไปชั้นหนังสือวิชาวรรณกรรมในห้องสมุด นอกจากนี้จะให้นักศึกษาใช้ห้องสมุดวิทยาลัยแล้วคณาจารย์ยังสนับสนุนให้นักศึกษาใช้ห้องสมุดในชั้นเรียน เช่น วิชาการนิเทศก์ด้านอาชีพ (Occupational Orientation Course) ก็ให้นักศึกษาทำการสำรวจอาชีพของสตรีแล้วนำมาอภิปรายกับอาจารย์ผู้สอน และเนื่องจากการสอนวิชานี้เน้นวิธีการทำงานรายบุคคลจึงมีความจำเป็นในการที่จะต้องมีวัสดุประกอบการอ่านที่ทันสมัยในเรื่องอาชีพสำหรับสตรีไว้ใช้ใกล้ตัว คณาจารย์ที่สอนวิชานี้จึงเริ่มจัดหาหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ จัดไว้ในห้อง ๆ หนึ่ง ซึ่งอยู่ถัดจากห้องสัมมนาและห้องทำงานคณาจารย์ผู้สอนวิชานี้ ซึ่งจะเป็นผู้บริหารงานห้องอ่านหนังสือนี้โดยได้รับความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์

ในการสอนวิชาบริการทางสุขภาพ (The Health Service) คณาจารย์ได้กำหนดให้นักศึกษาไปอ่านสิ่งพิมพ์เพิ่มเติมในห้องสมุดวิทยาลัย แต่ไม่เป็นผลเนื่องจากสิ่งพิมพ์ที่นักศึกษาต้องการใช้มีผู้ยืมไปใช้ หรือมีสาเหตุอื่นที่ทำให้นักศึกษาไม่สามารถอ่านสิ่งพิมพ์ที่ต้องการได้ อาจารย์ผู้สอนจึงได้จัดสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในวิชานี้ไว้ในห้องของตน เพื่อสะดวกในการให้นักศึกษาค้นคว้าและอ่านได้ทันกำหนดเวลาเพื่อนำมาอภิปรายกับอาจารย์ผู้สอน

นอกจากหนังสือและวัสดุการอ่านประเภทอื่น ๆ แล้ว คณาจารย์ยังได้สิ้นตัวในการใช้โสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์เพื่อประกอบการสอน เช่น เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป หุ่นจำลอง สไลด์ เครื่องฉายโอเปค (Opeque Projection) ภาพยนตร์ ฯลฯ โดยปืมโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จากห้องสมุดต่าง ๆ ในวิทยาลัย และได้แนะนำให้นักศึกษาเข้าใช้วัสดุดังกล่าวในห้องสมุดด้วย

ส่วนบรรณารักษ์ห้องสมุดได้มีบทบาทสำคัญในการให้ความร่วมมือและส่งเสริมการใช้ห้องสมุดเพื่อประกอบการสอนของคณาจารย์ เช่น ศึกษามหลักสูตรการสอนทุกสาขาวิชาโดยมีส่วนร่วมในการประชุมของแผนกวิชาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดได้ตรงตามความต้องการของคณาจารย์และนักศึกษา นอกจากนี้บรรณารักษ์ยังได้เข้าร่วมชั้นเรียนด้วยทั้งในฐานะผู้

สังเกตุการณ์และมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพื่อจะได้ทราบว่าคณาจารย์และนักศึกษาได้ใช้ทรัพยากรห้องสมุด เพื่อประกอบการเรียนการสอนอย่างไร ถูกวิธีหรือไม่ หรือมีปัญหาในการใช้อย่างไร¹

ห้องสมุดกฎหมายทาลตัน มหาวิทยาลัยเท็กซัส (Tarlton Law Library, University of Texas)

แฮรี เอส. มาร์ติน (Harry S. Martin) และ รอย เอ็ม. เมอร์สกี (Roy M. Mersky) ได้จัดโครงการความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดกับคณาจารย์ขึ้นที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเท็กซัส โครงการนี้มีอบหมายให้บรรณารักษ์แต่ละคนทำการติดต่อจับคู่กับอาจารย์คณะนิติศาสตร์แต่ละท่านเพื่อขอให้ช่วยเป็นผู้ติดต่อกับห้องสมุด ข้อผูกพันนี้ทำให้บรรณารักษ์ได้ทราบความสนใจ และความต้องการของอาจารย์ผู้นั้น และทำให้อาจารย์ได้ทราบภูมิหลังตลอดจนวิชาความรู้สาขาที่บรรณารักษ์ผู้นั้นเชี่ยวชาญด้วย ห้องสมุดกฎหมายทาลตันได้รับประโยชน์จากโครงการนี้อย่างมากในด้านบริการตอบคำถาม และทำให้ห้องสมุดได้ทราบความต้องการของคณาจารย์มากยิ่งขึ้น

ตอนต้นภาคการศึกษาห้องสมุดจะส่งบันทึกถึงอาจารย์แต่ละคน เพื่อแจ้งให้ทราบถึงความสัมพันธ์ที่อาจารย์ผู้นั้นได้รับการมอบหมายตามโครงการความสัมพันธ์ระหว่างห้องสมุดและคณาจารย์ และเน้นถึงบริการต่าง ๆ ที่ทางห้องสมุดจัดไว้ให้ หลังจากนั้นบรรณารักษ์แต่ละคนที่ได้รับมอบหมาย จะทำการติดต่อกับอาจารย์ที่เขาจะต้องรับผิดชอบและแจ้งให้อาจารย์ผู้นั้นทราบถึงโครงการนี้และบริการที่ห้องสมุดจัดให้

หลังจากที่โครงการนี้ได้ดำเนินไปเป็นเวลา 2 ปี ได้มีการวัดผลโดยจัดทำแบบสอบถามขึ้น 2 ชุด ๆ หนึ่งให้คณาจารย์เป็นผู้ตอบ อีกชุดหนึ่งให้บรรณารักษ์เป็นผู้ตอบ นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์คณาจารย์และบรรณารักษ์ถึงปัญหา ที่เกิดจากโครงการดังกล่าว จากการสำรวจผลปรากฏว่าโครงการนี้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Personal contact) ระหว่างคณาจารย์กับบรรณารักษ์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งน่าพึงพอใจอย่างยิ่ง โครงการนี้ทำให้ห้องสมุดทราบความสนใจ

---

¹Lamar B. Johnson and Eloise Lindstrom, ed., The Librarian and the Teacher in General Education : a Report of Library-Instructional Activities at Stephens College (Chicago : American Library Association, 1948), pp. 12-64.

และรายละเอียดที่ควรทราบเกี่ยวกับอาจารย์แต่ละท่านและช่วยแบ่งเบาภาระของแผนกบริการตอบ
คำถามเป็นอย่างมาก นอกจากนี้โครงการดังกล่าวยังก่อให้เกิดบริการที่มีประสิทธิภาพขึ้นหลายประเภท
ซึ่งจัดให้มีขึ้นเพราะบรรณารักษ์ได้ทราบถึงความสนใจพิเศษของคณาจารย์ด้วย¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹"The Faculty Liaison Program at the Tarlton Law Library Reported,"
Library Journal 101 (January 1976) : 53-56